

De Frontbeweging

Het ontstaan van het Vlaams-nationalisme

De pompsteen aan de kerk van Merkem. 'Hier ons bloed, wanneer ons recht.'

Inleiding

100 jaar geleden, op 11 juli 1917, publiceerde de Vlaamsgezinde clandestiene Frontleiding (Frontbeweging) een open brief aan de koning. Daarin werden de schromelijke ongelijkheden tussen de taalgemeenschappen in het Belgische IJzerleger scherp aan de kaak gesteld. De 80% piotten die Nederlands (Vlaams) spraken werden gecommandeerd door Franstalige officieren. Vlaamsgezinden, werden verdacht van landverraad en van langsom meer en meer gepest en uitgescholden door francofone officieren die systematisch weigerden onze taal te gebruiken of te leren.

"In u, o koning geloven wij nog".

Dat schreven de Fronters aan Albert I. Resultaat: de repressie werd nog meer opgevoerd!

Hieronder leest u het beknopte verhaal over het ontstaan van de verzetsbeweging tegen de onderdrukking van de Vlamingen aan het IJzerfront.

4 jaar in loopgraven langs de IJzer

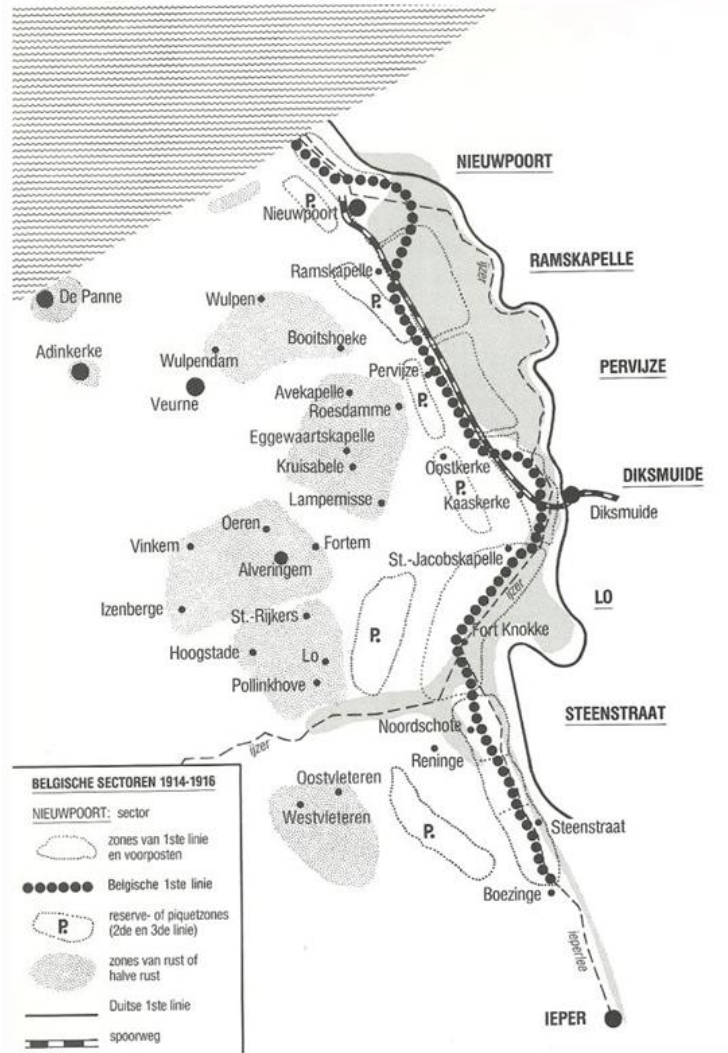
Wanneer het achteruit gedreven, uitgeputte, Belgische leger zich uiteindelijk kon hergroeperen aan de IJzer en daar op het nippertje wist stand te houden, begon de vier jaar aanslepende loopgraven oorlog. Toen het restant van het Belgische leger zijn stellingen aan de IJzer betrok telde het nog slechts 75.000 manschappen, 40% van zijn getalsterkte van in de mobilisatie tijd. Tijdens de “*Slag om de IJzer*”, van 18 oktober tot 10 november 1914, verloor het leger nog eens 3000 man en werden er circa 18.500 gewond. Het leger slaagt er met Franse hulp in om het strategische sluizencomplex in Nieuwpoort te bezetten. Zo kon de IJzervlakte onder water worden gezet en het Duitse leger tussen Nieuwpoort en Boezinge (aan de Ieperlee) worden tegengehouden.

Eind 1915 kon men de getalsterkte al terug optrekken tot circa 100.000 manschappen, door rekrutering in Veurne-Ambacht zelf en vrijwilligers die via het Verenigd Koninkrijk en het neutrale Nederland toe stroomden.

Op een smalle strook samengeperst komen er vrij vlug op cultureel- en materieel gebied, allerlei tegenstellingen aan het licht in het Belgische leger aan de IJzer. Meteen valt op hoe de taalverhoudingen liggen en wordt de toon gezet. Een Franstalige generale staf en dito officieren korps tegenover “den troep”, in meerderheid bestaande uit Nederlandstaligen, soms zelfs nog ongeletterde, “Vlaams” sprekende soldaten. Samen moeten zij het veel sterkere Duitse leger trotseren.

Links: Aan- en afvoerroutes op de smalle Vlaamse kasseiwegen. Rechts: De soldaten verschuilen zich aanvankelijk in ondiepe kuilen, weggekropen voor de verschrikkelijke artillerie beschietingen. In rustpauzes werden de loopgraven telkens uitgediept en verstevigd met zandzakken. “Het Vaderlanderke” was geboren. Midden: vier lange jaren van onafgebroken wacht lopen in de gevaarlijke voorlinie.

Het jarenlange, meestal onbeweeglijke, IJzerfront. Lengte; ruim 40 km.

Verdachte studiekringen

Na de overgave van het nationaal bolwerk Antwerpen op 10 oktober 1914 was er een beschuldigende, maandenlange, polemiek op gang gebracht. De verdachtmakingen vanuit de Franstalige vluchtelingencentra in Engeland en Nederland en de aanvallen op de Vlamingen geuit in het Franstalige katholieke tijdschrift "Le Vingtième Siècle" veroorzaakten veel wrevel bij de uitgeweken Vlamingen in Nederland en Groot-Brittannië.

Intussen bleek, begin 1915, dat de oorlog wel eens langer kon duren dan verwacht. Om het moreel van de troepen op peil te houden begonnen Vlaamse katholieke intellectuelen en voormalige studentenleiders zich te organiseren in studie kringen. Vooral de aalmoezeniers en brancardiers kwamen hierbij voor het voetlicht als dragers van deze initiatieven.

Kerstbestand 25 /12/ 1914. Allegorische voorstelling van het Kerstnachtverhaal. Schilderij door Sam De Vriendt.

Dokter Frans Daels richtte in 1916 het S.K.V.H. (Secretariaat der Katholieke Vlaamse Hogeschool studenten) op. Aalmoezenier Jan Bernaerts was de stuwende kracht achter vele initiatieven om de Vlaamse soldaten moreel hoogstaande culturele activiteiten aan te bieden, zoals *“Het werk der Lichtbeelden”*, *“de toneelboekerij”* en de *“muziekboekerij”*.

Professor Dr. Frans Daels.

Streekgebonden en studententijdschriftjes aan het front.

Aan het front verschenen meteen gestencilde studententijdschriftjes. Ook streekgebonden blaadjes werden in kleine groep verspreid. Zoals *‘Ons Sinjorenblad’*, *‘Hemixem-Reeth’*, *‘De Rupelgalm’*, *‘De Poperingse Keikop’* e.a. Er bleek ook nood aan een eigen overkoepelend blad. Dat werd in eerste

instantie de Vlaamsgezinde *'Belgische Standaard'*. Het doel van dit blad was: *'om in een geest van Belgische Vlaams-gezindheid te ijveren voor verheffing op alle fronten'*. Later kwam daar ook nog *'Ons Vaderland'* bij. Atheneumleraar Adiel De Beuckelaere en de studentenleiders Filip De Pillecyn en Rik Borginon, eisten een zitje in de redactie van *'Ons Vaderland'*. Uiteindelijk, na veel trek en duw werk lukte het hen om een voet tussen de deur te krijgen.

Lees- en ontspanningsruimte in de rust zone achter het front.

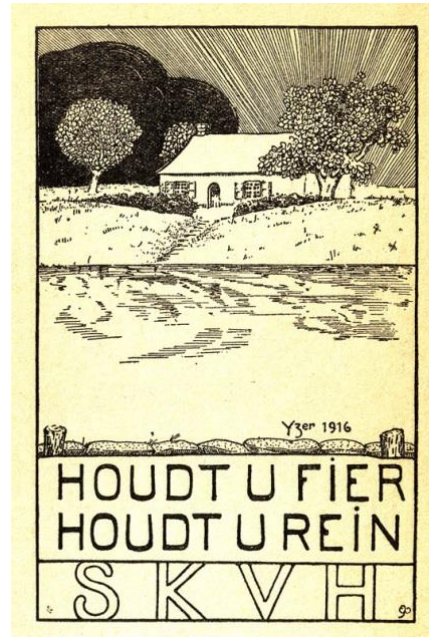
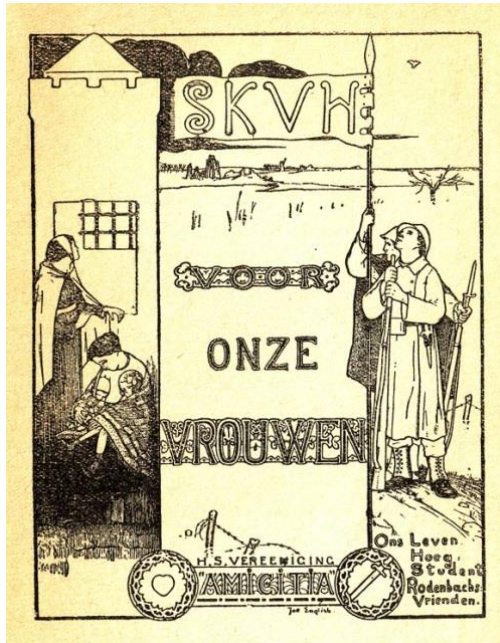
Al vlug leek het belangrijk om ook de gewone soldaten te betrekken in de studiekringen. Men organiseerde tentoonstellingen en voordrachten achter de frontlinie. Voor de niet geleletterden - die waren in die tijd niet ver te zoeken - organiseerde het SKVH cursussen lezen en schrijven in het *'schoon Vlaams'*.

De Panne 1916 *'Kunst op het front'*. Joe English en Sam De Vriendt exposeerden daar.

De Franstalige officieren, die sinds de taalwet van 1913, vriendelijk werden verzocht om Nederlands te leren om zo beter in contact te komen met hun soldaten vroegen zich af of dat wel zin had. Als er

bevelen werden gegeven door Nederlands onkundige officieren, vonden die altijd wel in hun compagnie of regiment een Vlaming die goed Frans sprak en die als vertaler kon optreden. Van een eenheidstaal tussen de Vlamingen was nauwelijks sprake. De piotten spraken elk hun eigen streektaal. De Vlaamse SKVH jongeren, aan het front, maakten zich daar grote zorgen over.

Vlugschriften verspreid in de vuurlinie. (Ontwerp: J. English) Uitgewerkt naar een kleefzegel van SKVH.

Om aan de behoefte tot ontwikkeling van de Vlaamse jongens tegemoet te komen probeerden enkele studentenleiders, zoals brancardier Antoon Ghysbrechts, een aantal soldaten van eenvoudige afkomst rond zich te verzamelen en stichtten een 'soldatenbond'. De bond bleek een groot succes en kreeg een bestuur en statuten. Vooral in rustperiodes, ver van de eerste linie, ontwikkelden zich deze bonden. Om aan de Militaire Veiligheidsdienst te ontsnappen vergaderden de leden soms in een weide. Het doel van de bond was: *'Zich ontwikkelen in de Vlaamse kwestie en zich vormen om onze rechten als Vlaming te leren kennen en verdedigen bij de massa nu en na de oorlog'*. Vlaamse arbeiders, bedienden en boeren, allen lotsverbonden aan het front, ontdekten soms bij zichzelf ongekende kwaliteiten. Leden die ertoe in staat waren, werden verzocht spreekbeurten te houden of literair werk voor te dragen. Ook niet katholieken werden tot de soldatenbond toegelaten. Het begrip *'Godsvrede'* of pluralisme, werd a.h.w. in deze kleine kringen uitgevonden. De leden werden gevraagd om zich discreet te gedragen en heel selectief belangstellenden te werven.

In de *'Belgische standaard'* verscheen in 1916 een artikel van Jozef Rombouts. Het was zijn overtuiging dat de ontwikkelde Vlamingen aan het front beter met het volk moesten leren omgaan. *'Wij met dat volk moeten de macht worden die zal doorslaan te gepasten ure. Maken wij er ons nu toe vaardig'* Deze gedachte werd door hem ook herhaald in een ander Vlaamsgezind tijdschrift. De studenten moesten aan het front zichzelf vormen en de volksjongens winnen voor de Vlaamse zaak. Het was niet voldoende aan culturele vorming te doen, of artikelen te schrijven voor de Vlaamse bladen of studie kringen op te

richten. Hij besloot: *'Er moet een (overkoepelende) organisatie komen, die gedachten volgt, die haar oordeel velt, haar mening uit en ons voorbereidt voor de toekomst'*.

Het soldatenblaadje 'de Poperingse Keikop' wordt zorgvuldig ingepakt.

De contacten tussen de verschillende studiekringen, bonden en plaatselijke activiteiten verliepen niet altijd vlot. Als een divisie of regiment in de gevaarlijke eerste linie moest postvatten, vielen vele activiteiten stil.

De militaire situatie werd door het GQG (Grand Quartier Général) als verontschuldiging opgevoerd om deze verdachte en veel te 'Vlaamsgezinde' kringen, al van bij het begin door de *'Sûreté Militaire'* te laten schaduwen. Men vond ook altijd wel een reden om alle Vlaamse Nederlandstalige tijdschriften uit te pluizen en te censureren. Officieel was dat om de vijand geen inlichtingen te verschaffen over de positie van de Belgische strijdkrachten. Ook de briefwisseling van de piotten werd aan censuur onderworpen.

Deze correspondentie verliep meestal via Engeland naar het neutrale Nederland en werd van daaruit, als dat lukte, naar bezet Vlaanderen gesmokkeld. Nieuws van thuis was nog moeilijker te verkrijgen. Een eenzame brief geraakte al eens door de linies. De gelukzak aan wie hem was gericht, werd door zijn kameraden benijd.

Eind 1916 ontdekte de *'Sûreté Militaire'* weer een 'verdachte' organisatie. Het *'Werk der Vlaamsche oorlogsmeters'*. Bij de burens, in het Franse- en Britse leger, hadden vele zich eenzaam voelende soldaten een *'Marraine de guerre'*. Dat waren vrouwen die per brief opbeurende gesprekken voerden met individuele soldaten in de loopgraven. Het voor de Vlaamse soldaten door een uitgeweken onderwijzer, Johan de Maegt, opgerichte *'Werk'* opereerde vanuit het neutrale Nederland, meer bepaald vanuit het Zeeuwse Middelburg en werd van in het begin met veel geestdrift bijgestaan door Anna De Vos, de echtgenote van de Vlaamse componist Emiel Hullebroeck. Dat bracht deze 'meters' meteen op de zwarte lijst. De staatsveiligheid linkte deze organisatie ook aan de 'gevaarlijke' katholieke Vlaamsgezinde

volksvertegenwoordiger Frans Van Cauwelaert. Die merkwaardig genoeg op redelijk goede voet stond met de drie gematigde 'Vlaamsgezinde' ministers in het oorlogskabinet de Broqueville, nml. Van de Vyvere, Pouillet en Helleputte.

Frans Van Cauwelaert

Marie Elisabeth Belpaire

Alfons van De Perre

Van Cauwelaert had ook een vriendschappelijke relatie met de bekende Antwerpse gematigd Vlaamsgezinde maar royalistische, juffrouw Marie-Elisabeth Belpaire, die tijdens WO1 in De Panne wonend, toegang had tot koningin Elisabeth.

Ondanks de vele beloften van gelijke behandeling die vanuit de hopeloos verdeelde Belgische oorlogsregering in het Franse Le Havre (*Sainte-Adresse*) kwamen, ging het Belgische militair hoofdkwartier (GQG) zijn eigen gang. Niet gehinderd door koning Albert die blijkbaar een eigen agenda had t.o.v. de Vlaamse kwestie in het veldleger aan de IJzer. Dit afwisselend koud en warm blazen kennen wij onder de termen: tegelijkertijd zalven en slaan of verdeel en heers.

Intussen maakten de '*minimalistische*' Vlaamse volksvertegenwoordigers Frans van Cauwelaert en Alfons Van De Perre zich grote zorgen over het, in het bezette land, ontstane Activisme. Zij vreesden dat deze kleine pro-Duitse groep, aangemoedigd door de misleidende Duitse propaganda, de hele Vlaamse beweging in diskrediet zou brengen. Daarom bleef Van Cauwelaert aan koning Albert, die met zijn gezin ook in De Panne verbleef, herhaaldelijk vragen om de Vlamingen een teken van goede wil te tonen. De koning reageerde niet. Toch kwam er begin 1916 een 'positief' geluid uit Le Havre.

Minister de Broqueville verspreidde een circulaire onder de officieren waarin hij hen - met fluwelen handschoenen aanpakkend - nog eens herinnerde aan de taalwet van 1913 betreffende de tweetaligheid in het leger. Een tweede omzend brief vroeg om Vlaamse lessen in de instructiekampen voor onderofficieren te organiseren. Ook dat bleef in de praktijk dode letter. Wie zich daarover beklaagde en verwees naar de wet op de tweetaligheid, was meteen verdacht van flamingantische activiteiten.

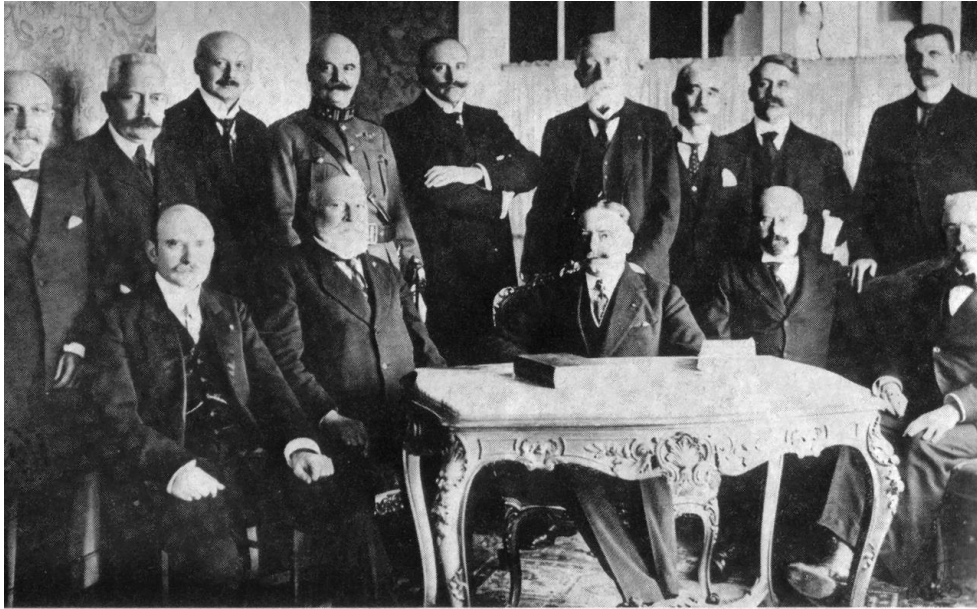

Foto regering in Le Havre met premier de Broqueville en generaal de Ceuninck, minister van oorlog.

Frans Van Cauwelaert probeerde, ondanks de vele verdachtmakingen vooral vanuit de francofone redactie van 'Le XXe Siècle', de hele duur van de oorlog de gematigde Vlamingen bijeen te houden en ook controle te behouden op de ontwikkelingen bij de Vlaamsgezinden aan het front. Aanvankelijk lukte dat nog...

∞

Op bevel van generaal De Ceuninck werden, tijdens de Eerste Wereldoorlog, een aantal Vlaamse soldaten gefusilleerd onder de noemer van landverraad omdat ze in panische angst weigerden om naar de loopgraven te gaan. Nu kennen wij dit verschijnsel als shellshock. Geen van deze soldaten kreeg een noemenswaardig proces.

∞

'Et pour les Flamands la même chose'.

De 'Sureté Militair' vond altijd wel een reden om bij 'verdachte' Vlamingen de boel te komen doorsnuffelen. Als een moedige soldaat tijdens het appel, bij het afroepen van zijn naam, 'aanwezig' riep i.p.v. 'présent', kwam hij - afhankelijk van zijn overste - minstens op het rapport, kreeg cachot, moest naar een andere eenheid of erger; hij werd naar de gevaarlijke eerste loopgraaf verplaatst. Hij zat daar zeker nooit alleen. De meerderheid van de Vlaamse soldaten bevonden zich meestal in de vuurlinie. Zij vormden toch de meerderheid in het leger. Deze Vlaamse jongens die gelijkheid opeisten werden veroordeeld omdat zij 'verdeeldheid' zaaiden en het 'moreel ondermijnden'.

Brancardiers liepen in de vuurlinie even groot gevaar als de piotten.

Een aanklacht:

“Dagorders in het leger zijn zo goed als uitsluitend Frans. Voor de legeroverheid bestaat er geen wet. Aanspraken gebeuren zo goed als uitsluitend in 't Frans. Zelfs op het graf van onze Vlaamse jongens wordt een kruisje gepland met Frans opschrift. Een officier houdt er een rede in een taal die de soldaten niet verstaan. Toen een aalmoezenier enige woorden in 't Vlaams tot hen richtte, werd hij door de officier toegesnauwd: 'Pas de flamingantisme'”. Dit werd gepubliceerd onder de titel: 'Eerbied voor onze helden' in 'De Stem uit België' een Vlaamsgezind tijdschrift, uitgegeven in Engeland. Meteen volgde er een reactie van het GQG. 'De Stem' werd verboden aan het front! Uitgever Floris Prims vernam het verbod pas weken later en bleef al die tijd zijn tijdschrift naar het front sturen, waar het verticaal geklasseerd werd. Dat zette bijzonder kwaad bloed bij onze soldaten.

Het Belgische leger bleef dus weigeren de Vlamingen in hun eigen taal aan te spreken. Het wachtwoord bleef: *'Pour les Flamands la même chose'*. Wanneer Vlaamse soldaten iets verkeerd deden, omdat zij het bevel niet begrepen, werden zij gestraft. Hen werd *'dommigheid'* verweten. In de opleidingscentra achter het front, werden op bevel van minister van oorlog, generaal De Ceuninck, Vlaamse examens ingericht voor Franstalige officieren in opleiding. Het Vlaamse examen bleek een grap, de Walen (verzamelnaam voor alle Franstaligen) kregen de te vertalen tekst op voorhand.

De verdeling van Vlaamse kranten aan het front verliep ook heel onregelmatig. De Franstalige tijdschriften, zoals het officiële nieuwsbulletin *'Informations Belges'* ook spottend *'leugenbode'* genaamd die alleen in het Frans verscheen, *'Le XXe Siècle'* en het Belgicistische *'Vaderland'* konden rekenen op alle mogelijke faciliteiten. Zij werden nauwelijks gecensureerd. Nochtans verschenen er meer Nederlandstalige dan Franse titels. De venters, die de kranten verdeelden, hielden bewust de Vlaamse bladen tegen.

Een loopbrug (passerelle) naar de voorlinie en de Dodengang.

Reconstructie van het einde van de Dodengang.

Soms geraakten Vlaamse kranten tot in de voorlinie.

De Vlaamse 'von Bissing' universiteit van Gent

De invoering van de 'Von Bissing' universiteit (15 maart 1916) in Gent, zou ook de Vlamingen aan het IJzerfront en in de diaspora fel beroeren. De Vlaamse intelligentsia onder de soldaten aan het front wist aanvankelijk niet goed hoe daarop te reageren. Dit vergiftigd geschenk aannemen - uit handen van een vijand waartegen men vocht - kon niet. Dat was het initiële standpunt.

Bij de plechtige opening van de Gentse Hogeschool is het professorenkorps militair goed omkaderd.

De vernederlandste universiteit, zo oordeelden zij, moest er zeker komen na de oorlog. De professoren die aantraden werden niet als verraders gezien, maar als idealisten die niet mochten worden veroordeeld zonder voorafgaandelijke kennis.

De altijd tussen het front en Den Haag pendelende Frans Van Cauwelaert vroeg, zoals ik hogerop al aanhaalde, een duidelijk signaal vanuit Le Havre om de Vlamingen gerust te stellen. Dat teken kwam er niet. De meeste leden van de regering vonden de opening van de Vlaamse universiteit: *'de la barbarie'*. Minister Van de Vyvere meende sussend te mogen stellen dat de koning er al half van overtuigd was dat de vervlaamsing van de hogeschool er moest komen na de oorlog ...

De *'XXe Siècle'* ging intussen als een hellehond tekeer tegen *'l'université Boche'* en zijn aanhangers in het bezette gebied. Er moest, volgens dit Vlaams hatend blad, na de oorlog streng worden opgetreden tegen deze verraders.

Kapelaan Cyriel Verschaeve uit Alveringem, de geestelijke raadsman van de SKVH studentenleiders, moest een tijd nadenken alvorens met een standpunt naar buiten te komen. In september 1916 pas, formuleerde hij zijn mening. *"De Vlamingen kregen van de Duitschers wat de Belgicisten hen al die tijd hadden onthouden"*. De activisten pakten wat zij konden krijgen (de pastoor wist uiteraard niets van de verborgen agenda van de *'Politische Abteilung'* en de Duitse *'Flamenpolitik'*). Ook hij was er van overtuigd dat de aanhangers niets kon worden verweten. De Vlamingen moesten de Vlaamse hogeschool na de oorlog behouden.

De eigengereide priester Cyriel Verschaeve.
Soms had hij depressieve buien.
Die verwerkte hij door tuin arbeid.

Aalmoezenier Jan Bernaerts

Aan het front werden de flamingantische standpunten alsmaar duidelijker. *'Wij, de Vlamingen in de voorhoede, hebben deze universiteit verdiend, door onze moed en het vergoten bloed van duizenden Vlamingen die de wacht hielden aan de IJzer'*. Aldus aalmoezenier Jan Bernaerts.

1916. De Vlamingen organiseren zich. Heldenhulde.

Midden 1916 kwam in Kruisabele, een dorp dat in de rust zone lag - bij een Vlaamsgezinde boer- een kleine groep flaminganten samen om alle initiatieven te bundelen en in praktijk om te zetten. Ook de manier waarop Vlaamse gesneuvelden door het leger werden begraven stond op de agenda. Iedereen gelijk in de dood, betekende een zwart houten kruis met in witte letters een Franstalig opschrift. Daar moest iets aan gedaan worden. In oktober 1916 werd het beschermcomité 'Heldenhulde' opgericht. Woordvoerder daarvan werd Jozef Verduyn, Verschaeve werd voorzitter. Geïnspireerd door een tekening van Joe English, de schilder en tekenaar van het SKVH, koos men voor een Keltisch cementen kruis.

Et pour les Flamands la même chose...

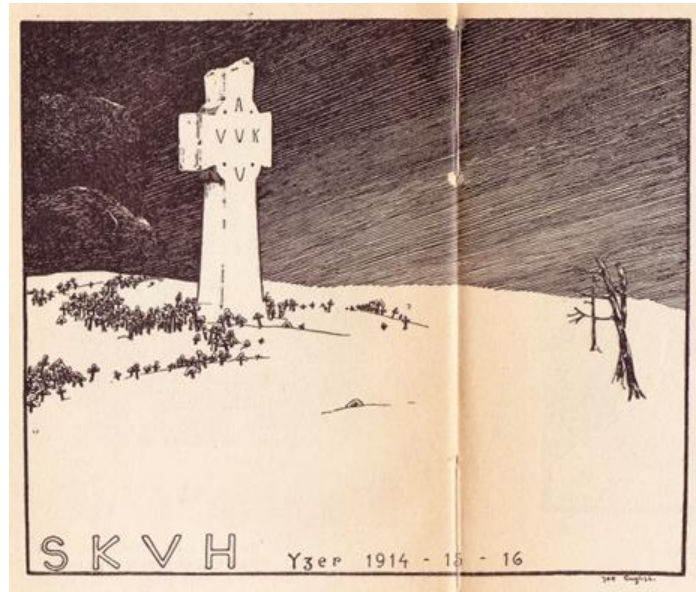

Ontwerp Heldenhuldekruis

De eerste Vlaamse gesneuvelde die, volgens het comité, in aanmerking kwam om eronder te worden herbegraven was Firmin Deprez. (30 mei 1890-21 mei 1916). De initiatiefnemers verspreidden een pamflet met de bedoeling fondsen te werven. De Vlaamsgezinde bladen meldden de actie. Heldenhulde was aanvankelijk bedoeld voor de katholieke gesneuvelde studenten en oud studenten. Maar de actie zou zich daartoe niet beperken. Ook volksjongens kwamen in aanmerking als men genoeg geld bijeenkreeg.

Joe English door Sam De Vriendt

'In de eenzame woestijn van Vlaanderens slagveld...'

De Frontbeweging wordt geboren

Begin januari 1917 werd generaal Ruquoy, voorheen bevelhebber van de 5de divisie, stafchef van het Belgische leger. Hij stond bekend als de meest invloedrijke militaire adviseur van koning Albert. Hij was bovendien een overtuigd francofoon. *'Moi même, je ne supporterais pas qu'on m'adressait la parole en Flamand (...). Celui qui fait à ce mouvement linguistique, je le briserai'*. Hij verbood al vlug na zijn aantreden de Vlaamse studiekringen. Alleen tweetalige mochten blijven bestaan.

Dit lokte een storm van verontwaardiging uit. Juffrouw Belpaire protesteerde tevergeefs via haar contacten bij de koning en bij de regering in Le Havre. Frans Van Cauwelaert sprak van: *'Altijd maar (vanuit dezelfde hoek) olie op het vuur'*. Cyriel Verschaeve verbaasde zich over al die opschudding. Hadden de Vlamingen nu nog niet genoeg bewijzen van de Vlaamse vijandigheid van het Belgische establishment en het militair apparaat?

Het verbod op de studiekringen leidde tot een verdere escalatie van de communautaire spanningen.

Flaminganten werden extra gevisieerd. *'Soms ging het zelfs zo ver dat, als men iemand betrapte met een Nederlandstalig boek, die soldaat gestraft werd met extra rotklussen'*.

Aldus legerarts Frans Daels bij minister Joris Helleputte.

Het resultaat van al die pesterijen was dat het overkoepelend comité van de studiekringen en soldatenbonden besloot om de clandestiniteit in te duiken. En nog harder door te werken dan ooit. Zij noemden zichzelf *"de legervergadering of legerleiding"*. Later ontstond de naam Frontbeweging en zelfs de naam Frontpartij dook al op. Atheneumleraar en korporaal Adiel Debeuckelaere werd tot *'ruwaard'* of *'hoofdman'* gekozen.

Aan het front was de stemming intussen bijzonder slecht. De aanslepende stellingen oorlog, het eindeloze wachtlopen, de gruwel van de bombardementen en de soldaten opstanden in de aangrenzende Entente legers waar soldaten nog meer dan waar ook, als een willoze kudde, regelmatig naar nutteloze slachtbanken werden gedreven. Ook de Russische revolutie met haar omverwerping van het tsarenregime in Rusland en het daaropvolgende staakt het vuren aan het Duitse Oostfront, veroorzaakten enorm veel nervositeit. In het Belgische leger, waar de flamingantenjacht een hoogtepunt bereikte ontstond er een opstandige, welhaast revolutionaire stemming.

Op woensdag 11 juli 1917 barstte de bom.

Vele soldaten vonden bij het ontwaken een gestencild pamflet op hun strozak. *Een 'Open brief aan den koning der Belgen, Albert I'.*

De leiding van de Frontbeweging. Van links naar rechts: Filip De Pillecyn, Adiel De Beuckelaere, Frans Daels, Hendrik Borginon en aalmoezenier Richard De Deurwaarder

De brief aan de koning.

Die was (zo bleek veel later) opgesteld door de leiding van de Frontbeweging en door Adiel De Beuckelaere geredigeerd. Over de inhoud was goed nagedacht. Stadhuiswoorden werden vermeden. Alle Vlaamse soldaten moesten de brief kunnen lezen.

Een korte samenvatting:

Uit de brief bleek een grondig wantrouwen in de oversten en de regering, gestaafd met de opsomming van alle grieven over de miskening van de taal van 80% van de soldaten, het openlijk misprijzen door officieren van al wat Vlaamsgezind was, het verbod van de Vlaamse verenigingen, de tegenwerking van alle Vlaamse uitingen, de vijandige houding van de Belgische pers.

De afvaardiging van de Activistische "Raad van Vlaanderen, die op 3 maart 1917 in Berlijn de bestuurlijke scheiding was gaan bepleiten, wou de Frontbeweging niet a priori veroordelen omdat zij (de Raad v. Vlaanderen) zich nu niet kon verdedigen. Als zou blijken dat deze afgevaardigden van de "Raad" in de fout zouden zijn geweest, dan is het aan de Vlamingen zelf om hen te beoordelen.

Open brief aan den Koning van België
Albert I

Vlamingen, gedenkt het Guldenrozenfeest
(op 5de Augustus, 1914)

Sire,

Vol vertrouwen in U die, bij het ingaan van den wereldoorlog, de Vlamingen aan het Guldenrozenfeest herinnerdet, komen wij tot U, wij, de Vlaamsche soldaten, het Vlaamsche leger, het leger der van den Yser, om U te zeggen wat wij lijden, waarom wij lijden, om U te zeggen dat we ons bloed voor ons land veel houden doch dat het niet dienen mag om de boeien van ons volk nauwer toe te halen maar om het vrij te laten ademen, vrij te laten leven.

We hebben geen vertrouwen in onze oversten die ons meer dan ooit tegengaan. De pers, die ons gedruig bekampt, wordt gesteund. We wantrouwen de regering die door ons gestemd, misbruik makend van haak gestig ons 85 jaar lang heeft bedrogen. In U alleen, o Koning gelooven we nog: op 5de augustus 1914, riep gij de Vlamingen aan te spreken, lijk het behoorde, als wildet ge aantonen dat we terecht op U mogen rekenen, zoals op den aanvoeder van het Vlaamsche leger in 1302, gij staat hier te veld om recht en eer te viededigen en wilt dit nooit bewust ^{dat we zijn en gedruken} duldend door ^{aan} ^{van} ^{uw} ^{machthebbers} in die eer en dat recht gekrenkt worden. Ook daarom komen we U ter gelegenheid van het Guldenrozenfeest om ons recht vragen.

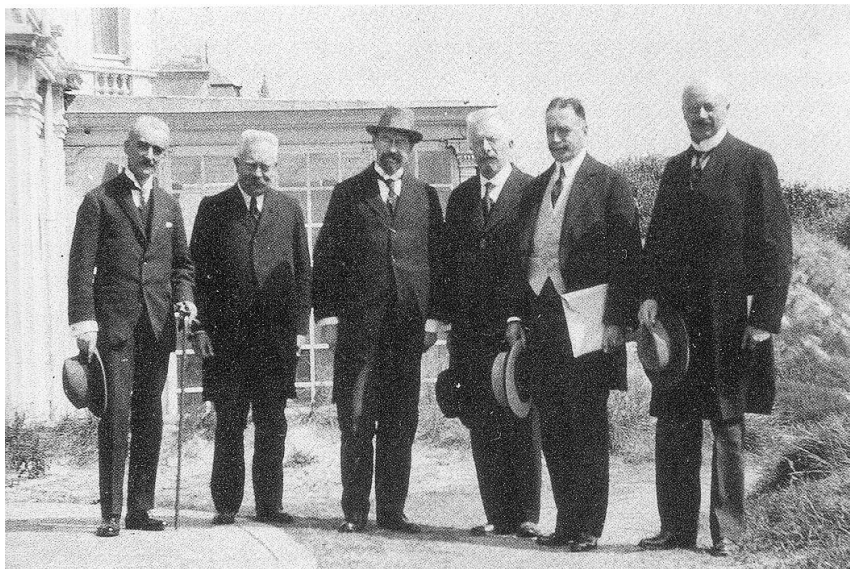
Van af 1830, begon de lijdensgeschiedenis van het vlaamsche volk. Ons volk is verachteld, verongelijkt, diep vervallen. In België is voor de Walen alles, voor de Vlamingen niets. We wilden dat de grondwet die zegde dat alle Belgen gelijk zijn voor de wet, geen ijdel woord bleef,

‘Door de schuld van de regering hebben de Duitschers de Vlaamsche hogeschool te Gent kunnen inrichten. De Vlamingen hebben aangenomen, zij hebben wel gedaan’ (...) ‘Nog zijn wij bereid om ons bloed te vergieten, maar wij willen de uitdrukkelijke, geschrevene, plechtige belofte dat ons volle gelijkheid, volle recht wordt gegeven onmiddellijk na de oorlog’.

Dat was wat de soldaten aan de koning vroegen, de enige waarin zij nog vertrouwen beweerden te hebben. Deze gebeurtenis veroorzaakte een kettingreactie. Toen de gematigde, koningsgezinde, Marie Belpaire van deze scherpe brief hoorde - zij werd ingelicht door de flamingantische onderluitenant Jozef Rombouts - viel zij van haar stoel. *‘Deze vroeger bezadigde Vlaming was zeer opgewonden (...) Bij het komende offensief is de opstandige geest die uit zijn woorden sprak, een wezenlijk gevaar (...) Oh, die intellectuelen (...) Hoe onredelijk zijn zij (...) Om hun gelijk te halen willen zij de hele legerorganisatie overhoop zetten. Zij dreigen er zelfs mee de wapens neer te leggen’.*

In Le Havre zag men er de hand in van ‘onruststoker’ Cyriel Verschaeve. Minister de Broqueville vroeg op aandringen van de ‘Sûreté Militaire’ aan de kerkelijke overheid om hem uit de frontstreek te verwijderen. Dat ging niet door. ‘Die van Haavere’, zoals aan het front de Belgische regering in Normandië werd genoemd, begon aanvankelijk met een charme offensief. Zij beloofde aan de goedgezindige Frans van Cauwelaert dat zij er alles zou aan doen om van het GQG, de generale staf, de invoering van het taalevenwicht in het leger en de inrichting van Vlaamse en Waalse regimenten te verkrijgen.

Daar kwam, wat dacht u lezer, niets van in huis. Integendeel, Op 4 augustus 1917 herschikte Albert zijn regering. Er werd meteen ook een kernkabinet ‘Le Comité de Guerre et de Réconstitution Nationale’ opgericht. Het comité telde zes leden. Daarin zat Van de Vyvere als enige nog ‘Vlaams voelende’ minister. De nieuwe regering organiseerde meteen een klopjacht op alle Vlaamsgezinden. Het regende straffen en krijgsraad, of bedreigingen met de krijgsraad. Een legerorder verklaart alle uitingen van Flamingantisme tot een strafbare subversie. De militaire veiligheidsdienst kon nu voluit gaan.

Het ‘Comité de Guerre’ in De Panne. Slechts één ‘Vlaamse’ minister.

In een prerevolutionaire sfeer

Daar konden de moe gestreden en op hun tandvlees zittende, bewuste, Vlaamse soldaten niet mee lachen. Hun reactie bleef niet uit. Tijdens de rustpauzes, meestal 's avonds en 's nachts, trokken groepen soldaten er op uit om te gaan plakken. Omdat het vlug moest gaan, om niet opgepakt te worden door de Gendarmes, werden deze acties vliegtochten genaamd. De eerste genoteerde actie vond plaats in de nacht van 13 op 14 augustus 1917 in Grevelingen.

De Vlaamsche Strijders
der voorlinie gaan samen
met de storm bewuste Walen
om te eischen:
Vlaamsche en Waalsche regimenten
op denzelfen voet als het
kwitschersch leger is ingericht.
Lieve Vrij Wallonië
Lieve Vrij Vlaanderen
in een onafhankelijk België!

Vlugschriften van de Frontbeweging

Hendrik Borginon liet weten:

'dat zijn divisie gereed staat om revolutie te maken, dat dit de enige weg tot oplossing is ... en dat er met al dat parlementeer van Frans Van Cauwelaert niets te bereiken is'.

Terwijl de flaminganten vervolging op volle toeren draaide, werd de toen 64 jarige Marie Elisabeth Belpaire door de koning ontvangen. Hij maakte haar wijs dat hij zeer bekommerd was om de Vlaamse wensen en vroeg haar om dat kenbaar te maken via haar kanalen. Albert zweeg bewust over de toestanden in het leger, waarover hij de baas was. Hij wist haar naar zijn hand te zetten, zoals hij ook deed met Van Cauwelaert, Van de Vyvere, Huysmans e.a.

Aan het IJzerfront ging het intussen hard tegen hard.

Slogans verschenen op de muren zoals: *'Bloed vergt recht (...) Elk volk hoe klein ook, heeft recht op zelfbestaan. (...) Wij eischen Vlaamse opschriften (...) Wallons! Exigez avec nous des regiments Wallons et Flamands!! (...) De Vlamingen strijden voor het recht der volkeren en zij worden zelf verdrukt'*. e.a.

Intussen ontstond er opnieuw heel wat heisa vanwege de afzetting van adjunct - aalmoezenier Van der Meulen. Hij werd verbannen naar de strafkolonie op het eiland Cézambre. Ver van het front. De aanklacht luidde: *'zieklijke ophitsingen trachten te wekken bij de soldaten'*. Hij had eerder een scherp anti-Belgisch een artikel geschreven in zijn frontblad *'Het Limburgs Studentenblad'* over de bestuurlijke scheiding als laatste redmiddel voor Vlaanderen en wie verantwoordelijk was voor het activisme en de Frontbeweging. Dat ontdekte als bij toeval de 'Sûreté'. Bij zijn vertrek stonden *'duizenden'* Vlaamse piotten aan het station om hem uitgeleide te doen.

In een tweede brief aan de koning, een maand na de eerste, stond dreigende taal. De verbittering en woede zou wel eens uit de hand kunnen lopen...

Soms werden leiders van de Frontbeweging door de militaire veiligheidsdienst geïdentificeerd en prompt verwijderd. Daardoor werd de hele plaatselijke organisatie - in divisie of regiment- sterk afgeremd. De *'landverraders'* werden overgeplaatst of voor bepaalde tijd in een militaire gevangenis gestopt of verbannen naar strafdampen zoals dat van Auvours of erger naar het houthakkerskamp aan de Orne. Waar volgens ooggetuigen Vlaamse soldaten werden afgeranseld en vernederd door Franse oversten. Zij werden er o.a. uitgescholden voor *'boches'* en *'traîtres'*.

In het strafdamp van Auvours. Clemens de Landtsheer staat naast het vlaggetje in de deuropening.

Korporaal Jeroom Leuridan noteerde rond 12 september 1917 in zijn dagboek dat de plechtige aanstelling van officieren nu plotseling in twee talen gebeurde. In de loopgraven verschenen eindelijk Nederlandstalige opschriften. Had men ineens bij het GQG het licht gezien?

IJdele hoop. Terzelfdertijd werden diegenen die dat hadden geëist, als muiters naar strafkampen afgevoerd. Merkwaaardig genoeg bleken de gebruiksaanwijzingen voor de nieuwe gasmaskers eentalig Frans. Men liet de Vlamingen dus letterlijk stikken? Diegene die daarover schreef in een brief kreeg de censuur op zijn dak. Al dit zalven en dan weer slaan, sommigen vroegen zich af waar nu eigenlijk de vijand zat? Voor of achter het front?

Waar iedereen zo voor beducht was, een vierde oorlog-winter, in het slijk tussen de ratten en de luizen, stond er aan te komen. Het water in de overstroomde IJzervlakte kon bevriezen, wat maakte dat vijandelijk patrouilles weer heel dichtbij konden komen. De troep werd bijzonder oorlogsmoe.

“Onze Lieve Vrouw van de IJzer”. Schilderij door Joe English.

Het laatste oorlogsjaar begon behoorlijk woelig. Op zaterdag 19 januari 1918 werd de zelfstandigheid van Vlaanderen, door de gevolmachtigden van de “Raad van Vlaanderen” uitgeroepen in het bezette deel van België. De Belgische regering kwam in Le Havre in spoedzitting bijeen. Er heerste een crisis stemming. Men moest alvast vermijden dat de Vlamingen aan het front en in de diaspora dit voorval zouden toejuichen. Opnieuw regende het verklaringen, met resem goede voornemens over gelijkberechtiging en men zou waarschijnlijk snel overgaan tot het inrichten van Vlaamse en Waalse regimenten. Men wilde een gebaar stellen naar de gematigde flaminganten.

Weer kwam er niets van in huis!

Hier ons bloed, wanneer ons recht?

Nog in het voorjaar van 1918 besloot de Frontbeweging om haar macht te tonen door haar medestanders in het leger op te roepen om waar mogelijk te gaan betogen. Vlaamse soldaten verlieten in groep de kerk bij aanvang van een Frans sermoen, betoogden openlijk op straat - soms zelfs gewapend - met gescandeerde leuzen en brachten opschriften met hun eisen aan.

Er heerste een bijna revolutionaire stemming bij de Vlamingen aan het front.

Doorheen het Vlaamse programma klonken meer en meer revolutionaire kreten. De betogingen waren heel goed voorbereid. Ineens kwamen, als uit het niets, tot soms duizend Vlaamse soldaten - met het geweer aan de riem - op straat en een kwartier later waren zij weer verdwenen. Ook Gendarmen die hen wilde tegenhouden kregen, als zij niet oppasten, een pak rammel. Hogere officieren moesten soms maken dat zij wegwamen. Toen het GQG van de betogingen op de hoogte werd gebracht, brak er even paniek uit. De generale staf dacht dat het hele leger in opstand was gekomen. Het Belgische establishment herpakte zich nogal vlug en ging over tot de orde van de dag. Het regende meedogenloos aanhoudingen. Generaal Bernheim, bevelhebber van de 1ste divisie, gaf het bevel dat de Gendarmen desnoods op betogende soldaten mochten vuren.

Begin 1918 werden enkele kaderleden van de Frontbeweging uit de 6de divisie, waaronder Lode de Boninge, opgepakt tijdens een *'vliegtocht'* en voor de krijgsraad gebracht. Hij werd beschuldigd van een *'aanslag tegen de veiligheid van de staat'*. Voorlopig opgesloten in De Panne, hoorden de gevangenen op 3 maart de Vlaamse soldaten-betogers in de verte de Vlaamse leeuw zingen. *'Dat deed deugd'* aldus de *Boninge*.

Op zondag 3 februari 1918 was er in Pollinkhove vanuit de Frontbeweging in de 1ste divisie een manifestatie gepland na de soldaten mis van 11 uur. De *'Sûreté'* kreeg daar lucht van en probeerde het

Vlaamse sermoen te verhinderen door de timing in de war te sturen. Dat lukte niet. Bij het verlaten van de kerk werden er plots een aantal granaten op het dorp afgevuurd.

Belgische artillerie batterij.

Sommige Vlaamse soldaten beweerden dat de schoten niet kwamen van de kant van de Duitsers, maar werden afgevuurd vanaf een Belgische of Britse artillerie batterij. Het GQG ontkende. In de daaropvolgende verwarring werden vele aanhoudingen verricht. Er werd geen enkel onderzoek ingesteld. De juiste versie is tot op heden onbekend.

Heldenhulde zerkjes op de begraafplaats van Oeren

In diezelfde maand werden er in de nacht van 9 op 10 februari 1918 een 40 tal Heldenhulde kruisjes op het kerkhof van Oeren beschadigd. Aalmoezenier Karel Cruysberghs, die 's morgens de mis ging lezen, betrapte een dader. De soldaat beweerde te handelden in opdracht van een officier. De volgende nacht ging een ploeg Vlaamsgezinde soldaten de dichtgesmeerde letters AVV-VVK met zwarte verf terug schilderen op de kruizen. De week daarop werden de graven opnieuw geschonden. Een wachtpost verhinderde deze keer Vlaamsgezinden, die de graven wilden herstellen, de toegang tot de begraafplaats.

In het voorjaar van 1918, vermeldde spottend, het Vlaamsgezinde blad 'Vrij België' : "Al jaren zoekt de 'Sûreté Militaire' zich te pletter naar de betekenis van het monogram AVV-VVK, dat ook als opschrift de frontbrieven van duizenden katholieke Vlaamse studenten siert..."

Toneel aan het front

In navolging van een al langer bestaande Franstalige: *'Théâtre Belge au Front'* werd luitenant Frank Danckaert met de oprichting van *'De Vlaamsche toneelgroep'* belast. Blijkbaar had Marie Belpaire er bij koningin Elisabeth op aangedrongen en haar gewezen op de noodzakelijkheid ervan. Het zou nog tot 21 mei 1918 duren voor er van een echte Vlaamse toneelgroep aan het front kon worden gesproken. Op aanraden van de kapelaan van Alveringem, Cyriel Verschaeve, viel de keuze om het gezelschap samen te stellen en te regisseren, op sergeant/vertaler Oscar de Gruyter. Een opmerkelijke keuze. Hij was zowat de enige vrijzinnige in de leiding van de Frontbeweging!

De 'Vlaamsche Toneelgroep op het front' met Oscar De Gruyter zittend in het midden.

Acteur en voordrachtskunstenaar Juliaan Platteau, werd ook aangezocht om het prille Fronttoneel te vervoegen. Het Franstalige toneel kreeg van de militaire overheid alle faciliteiten, voor wat vervoer van soldaten en accommodatie betrof. De Vlaamse toneelvoorstellingen werden soms afgelast zonder dat de soldaten daarvan op de hoogte werden gebracht. Soms waren de voorstellingen zo ver af dat de vermoeide soldaten er niet eens geraakten. De voorstellingen waren een gedroomde ontmoetingsplaats

voor de frontflaminganten. Tijdens het eindoffensief, dat op 28 september 1918 losbarstte tussen Diksmuide en Ieper en waarbij zoveel slachtoffers vielen onder de Vlaamse soldaten, besloten de soldaten-leden van het gezelschap zich te melden als brancardier. De Gruyter stichtte na de oorlog *'Het Vlaamsche Volkstoneel'*. Hij was zijn leven lang een gedreven voorstander van het gebruik van het Algemeen Nederlands.

Een afvaardiging van de Frontbeweging op de begrafenis van Lode De Boninge in De Panne.

De leiding van de Frontbeweging eiste intussen als officiële woordvoerder van de Vlaamse frontsoldaten te worden toegelaten tot een nog op te richten taalcommissie. Zij vingen bot. Wat op zich niet zo erg was, want deze commissie zou nooit in functie treden.

In de Frontbeweging liepen de spanningen verder op. Velen vroegen zich af voor wie zij de oorlog nog moesten voeren? Riskeerden zij hun leven niet voor de rijken, de kapitalisten en de hamsteraars? Er ontstond een radicale strekking die meende om met geweld te kunnen krijgen wat zonder geweld niet kon lukken. Zij verspreidden een clandestiene oproep die de Belgische regering opriep de eisen van de Vlamingen aan het front in te willigen. Zo niet zou ze *'onze macht voelen'*. Men berekende dat er 50.000 Vlaamse soldaten gereed stonden om in opstand te komen.

De leiding van de Frontbeweging verwierp uiteindelijk het voorstel tot gewapende opstand omdat de kans op slagen te onzeker was, want er was een groot Duits offensief op gang gekomen dat alle aandacht vroeg. Ingeval van een Duitse doorbraak aan de IJzer, zou de Frontbeweging bereid zijn om de Vlamingen op te roepen de wapens neer te leggen. Insiders beweerden ook dat er een geheim akkoord bestond tussen het GQG en een Franse nabijgelegen divisie om, ingeval van opstand in het Belgische leger, de Vlamingen te ontwapenen.

Op 21 maart 1918 begon aan het Picardische front de “Kaiserschlacht”. De Duitse aanval sloeg een grote bres in de Britse verdediging en de Duitsers maakten aanstalten om naar Parijs op te rukken.

Een maanlandschap in de buurt van Ieper

Een Belgische verbindingsloopgraaf naar de voorlinie

De ‘Entente’ legers, bijgestaan door verse Amerikaanse troepen slaagden erin de Duitse opmars tegen te houden. De Belgische posities aan het IJzerfront werden niet gespaard van de Duitse artillerie beschietingen. In de voorste linies sneuvelden op korte tijd veel Vlaamse soldaten.

De “sublieme” deserteurs

Verbitterd door de aanslepende besluiteloosheid van de regering in Le Havre, die er niet in slaagde aan welke Vlaamse eis dan ook toe te geven - waardoor er zelfs een regeringscrisis uitbrak - vernederd door de niet aflatende Francofone minachting van het GQG voor alles wat Vlaams was, wantrouwig geworden tegenover de zalvende katholieken, Van Cauwelaert en Belpaire en altijd op de hielen gezeten door de militaire inlichtingendienst, besloot de leiding van de Frontbeweging een gezant naar de ‘overkant’ te sturen. Dat besluit kwam er mee onder druk van de radicalen onder de Fronters.

Hoofdman De Beuckelaere zag de zending als een soort van vredesmissie:

‘De Vlamingen der voorlinie’ eisten o.a. dat Duitsland het grondgebied van België zou verlaten en de veroorzaakte schade vergoeden. Ook het herstel van de Belgische neutraliteit werd geëist. De Belgische overheid bleef eveneens een vijand zolang zij het Vlaams eisenprogramma van de Frontbeweging niet aanvaardde. Zelfbestuur voor Walen en Vlamingen. Splitsing van het leger in Vlaamse en Waalse regimenten en behoud van de Vlaamse Hogeschool in Gent. Als Duitsland zich akkoord verklaarde, dan moest de Belgische regering dit aanbod ook aanvaarden. Als Le Havre weigerde zou de Frontbeweging de wapens neerleggen. Dat standpunt werd uitgewerkt in de tekst: *‘Onze voorwaarden’*.

De 'Sublieme' deserteurs van mei 1918. Achteraan, de eerste van links: Karel De Schaepdrijver naast hem Jules Charpentier.

De gezant van de Frontbeweging kreeg vier opdrachten mee:

- De Vlamingen inlichten over de toestand aan de IJzer en de strijd van de Frontbeweging.
- Contact maken met vijf gematigde Activisten waaronder Lodewijk Dosfel, Reimond Speleers, Antoon Jacob (de enige vrijzinnige uit het gezelschap). Met hen zou hij verkennende gesprekken voeren om de standpunten van de Fronters en de Activisten in overeenstemming te brengen.
- Verslag uitbrengen aan De Beuckelaere. Waarna een tweede delegatie zou oversteken om akkoorden te sluiten.
- Indien het op krijgsgevangenschap zou neerkomen, moest hij daar de ideeën van de Frontbeweging verspreiden.

In de nacht van 30 april op 1 mei 1918 deserteerde Jules Charpentier aan de kloosterhoek in Stuivekenskerke en bereikte de Duitse linies. Een brancardier, die het wachtwoord kende, ging mee als gids. Maar onverwacht, en zonder toelating van de *'hoofdman'*, sloten ook Karel de Schaepdrijver en twee andere kaderleden van de Frontbeweging zich aan bij de *'sublieme'* deserteur.

Op 4 mei stak ook novice brancardier Carlos van Sante de IJzer over. Hij ging op vraag van Cyriel Verschaeve. Adiel De Beuckelaere was hierover niet te spreken. Hij wist van niets. De kapelaan was intussen overtuigd dat Vlaanderen alleen kon overleven met behulp van Duitsland.

De Vlaamse overlopers vielen in handen van de Duitse militaire inlichtingendienst. Zij kwamen terecht in de Duitse propagandamolen. Strooibiljetten werden door de Duitsers afgeschoten op de Belgische stellingen met foto's van de deserteurs te midden van hun gezin. Met de bedoeling aan te zetten tot desertie.

Nieuwpoort 1918.

Ook Karel de Schaepdrijver liet zich misbruiken voor deze doeleinden. Maar de biljetten hadden wel effect op het moreel van de zich langs twee kanten aangevallen voelende Vlaamse modderploeters en er volgde een desertiegolf. De Frontbeweging beseftte de mislukking van de missie naar de 'overkant' en zocht geen verder contact. Juffrouw Belpaire noemde deze actie trouwens 'het toppunt van naïviteit'. De leiding van de Frontbeweging traptte op de rem en vroeg de Vlaamse soldaten om niet langer te deserteren. Officieren schreven intussen in ijverige rapporten alle deserties toe aan Vlaams-gezindheid, want dan droegen zij - gezien hun rabiante anti-Vlaamse gedrag - immers geen schuld.

In het bezette deel van Vlaanderen organiseerde men propagandameetings met de overgelopen soldaten die blijkbaar volle zalen trok. De mishandelingen van de Vlaamse soldaten in het Belgische leger aan de IJzer wekte, ook bij niet activisten, grote verontwaardiging.

Op 18 september 1918 nam een Duitse patrouille Adiel De Beuckelaere gevangen. Toen de 'Politische Abteilung' ontdekte wie hij was, wilden zij hem alsnog voor hun karretje spannen. Dat ging, na enig onderhandelen, niet door.

De Beuckelaere ging voor de rest van de oorlog in krijgsgevangenschap in Göttingen. Daar gingen de "IJzermannen" waaronder Adiel, wegens te grote meningsverschillen, in de clinch met de Duitsgezinde Activisten.

Adiel De Beukelaere zou later, in de Tweede Wereldoorlog, in tegenstelling tot vele anderen, niet collaboreren met de nazi's.

Uit het 'Vlaamsch-Belgisch Verbond' van 1918, ontstaat in juli 1919 het Algemeen Vlaamsch Verbond als een samenbundeling van Vlaamsgezinden die zich boven de partijgrenzen achter het minimumprogramma scharen. De Vlaamsgezinden in de katholieke partij richtten 'Den Katholieken Vlaamsche Landsbond' op. Ook het lang aangekondigde dagblad 'De Standaard' zag het levenslicht.

De oorlogskansen keerden en de ineenstorting van de *'Centrale Mogendheden'* kwam rond 29 september 1918 zichtbaar dichtbij. Het Duitse leger verkeerde in chaos en trok zich plunderend terug. Weer kwam de opgekropte haat van de bevolking in het bezette land naar boven. Deze handelwijze, gekoppeld aan een vorm van niet aflatende anti-Vlaamse hetze, georkestreerd door de terugkerende francofone pers en het Belgische establishment, voorspelden weinig goeds. Frans Van Cauwelaert probeerde nog iets van de Vlaamse eisen te redden door de oprichting van het *'Vlaams-Belgisch Verbond'*. Zijn oproep om de beloofde hervormingen - waarop Vlaanderen rekende - door te voeren, werden beschouwd als van secundair belang. België moest heropgebouwd worden. Eisen van intellectuele en politieke aard moesten rusten!

Besluit

De Frontbeweging bloeide en radicaliseerde aan het IJzerfront in de jarenlange stellingenoorlog, maar bleek niet in staat om tijdens het daaropvolgende eindoffensief, *'Offensive des Flandres'* zijnde een bewegingsoorlog - van medio september tot 11 november 1918 - het contact onderling te bewaren. In gevechten gewikkeld, raakten zij versnipperd over heel België. De Vlaamse soldaten stelden, naarmate de opmars vorderde, met enige verbazing vast dat het activisme helemaal niet populair was in Vlaanderen. De burgers vereenzelvigden tot hun verbijstering Vlaams-gezindheid met Duits-gezindheid.

Vele teruggekeerde soldaten waren zondermeer opgelucht dat de oorlog voorbij was en zij wilden zo snel mogelijk weer een normaal leven gaan leiden. Zij vergaten even in de euforie van de bevrijding de Vlaamse strijd en haar gerechtvaardigde eisen. Bovendien had het Belgische leger nog een eitje te pellen met die vervelende flaminganten

Een harde repressie zou niet alleen de activisten treffen... een aantal Vlaamsgezinde soldaten, die al lang in de onmenselijke strafkampen verbleven, werden nog tot diep in 1919 vastgehouden en moesten later nog voor de militaire rechtbanken verschijnen.

Ook *'hoofdman'* Adiel De Beuckelaere van de Frontbeweging werd kort na zijn vrijlating uit het Duitse krijgsgevangenenkamp opgepakt en 9 maanden lang in voorarrest in een Belgische militaire gevangenis opgesloten. Waarna hij voor een militair tribunaal moest verschijnen. Hem werd landverraad aangewreven. Alle, in deze rechtszaak opgeroepen getuigen, hielden de lippen stijf op elkaar. Hij werd bij gebrek aan bewijs vrijgesproken.

"De Frontbeweging was een geheime organisatie, die nagenoeg geen schriftelijke sporen heeft nagelaten. Er waren geen statuten, geen verslagboeken, geen ledenlijsten. Als gevolg van de blijvende vervolgingen van Vlaamsgezinden beslisten de leiders in 1921 om het bestaan van deze organisatie zondermeer te ontkennen."

Prentkaart: Opedragen (6 oktober 1916) aan aalmoezenier Jan Bernaerts. Tekening: J. English

Ondanks de vele Vlaamse gesneuvelden in het bevrijdingsoffensief bleef het kader van de Frontbeweging in grote mate overeind. Sommigen volgden Frans Van Cauwelaert naar de katholieke Partij. De meesten van hen, vinden wij terug in de eerste Vlaams-nationalistische partij *'Het Vlaamsche front'* of *"Frontpartij"* die in 1919 werd opgericht.

In 1933 zou Hilaire Gravez een eerste poging wagen om een reconstructie van de Frontbeweging te maken. In 1939 werd er een comité opgericht dat een bundel manifesten zou uitgeven over deze geschiedenis. Het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog heeft dat verhinderd. Recent onderzoek, over de Frontbeweging, heeft nog meer bovengehaald dat tot nog toe verborgen bleef in diverse archieven. Zo bleek dat er van enige overdrijving, vanwege de ooggetuigen, nauwelijks sprake was!

Marc Vincké

Bronnen:

- Flamenpolitik en activisme - 1974 - Lode Wils.
- Politiek geschiedenis van België - 1973 - Theo Luyckx.
- Twintig eeuwen Vlaanderen - 1975 - Heidelberg-Orbis.
- Encyclopedie van de Vlaamse beweging - 1998 - Lannoo.
- De Groote Oorlog – 2013 - Sophie de Schaepdrijver.
- De Frontbeweging. De Vlaamse strijd aan de IJzer - 2000 - herdruk 2014 - Daniël Vanacker.
- Uit het werk van Joe English - 1920 - C. Verschaeve.
- Schets van den Ontwikkelingsgang der Vlaamsche beweging - 1928 - Blauwvoet uitgave.
- Onsterfelijk in uw steen - 2016 – ADVN/Uitgeverij vrijdag.